

Henrik Tvarnø
Årsfesttale.
September 1993

Det har været et godt år for Odense Universitet. Vi har siden sidste årsfest formået i stor enighed at foretage de nødvendige interne omstillinger som følge af den ny universitetslov, og vi har fået meget glædelige beviser på, at vore eksterne relationer stadig forbedres. Dette er opnået på et tidspunkt, hvor der uddannes flere studerende end nogensinde og hvor der frembringes stadig flere værdifulde resultater fra både veletablerede forskergrupper og enkelte forskere.

Odense Universitet har pr. 1 september 1993 mere end 10.000 immatrikulerede studerende. Hermed har vi rundet et skarpt hjørne langt tidligere end nogen havde forstillet sig for ti år siden. De mange studerende, der søger om optagelse på OU og de færre men stadig mange, der bliver optaget, er udtryk for en markant stigning i interessen blandt de helt unge for at gennemføre en videregående uddannelse. For mange af disse unge står en universitetsuddannelse højest på listen over uddannelsesønsker.

Set fra universitetets side er det naturligvis glædeligt, at så mange finder det attraktivt - eller nødvendigt - med en længevarende teoretisk uddannelse. Det må imidlertid tilføjes, at vi ikke uden videre ønsker at lukke sluserne op for alle interesserede på een gang. Hvis vi skal kunne forsvare en udvidelse af antal optagne, må vi være klædt på til at give dem en kvalitetsuddannelse, og det er der i dag både fysiske og pekuniære grænser for. Lad det derfor være tydeligt sagt, at vor holdning til en ekstraordinær udvidelse af studentertallet over flere år vil afhænge af, om der sker en hurtig udvidelse af bygningerne på Campus og i Winsløvparken, og om vi sikres mulighed for at fastansætte flere forskere, så undervisning og vejledningsforpligtelser kan fordeles på flere skuldre. Det er da også den klare melding, bl.a. det naturvidenskabelige fakultetsråd er kommet med, da man gav sin principielle tilslutning til at lave fri adgang til de naturvidenskabelige uddannelser allerede fra 1994.

Formålet med fri adgang for de, der opfylder de i forvejen markerede adgangsbetingelser, er først og fremmest at lette

tilværelsen for de unge ansøgere. I stedet for de indviklede optagelsesregler, siger vi nu til de unge: koncentrer indsatsen om det væsentlige - studiernes faglige indhold - og find ud af, hvad der kræves for at gennemføre den ønskede uddannelse. Til gengæld vil vi love, at I, hvis I opfylder de i forvejen fastlagte adgangsbetingelser, er garanteret en studieplads.

Initiativet skal ses i sammenhæng med, at vi i de sidste 10 år har gjort det stadig mere besværligt at komme ind på og igennem en højere uddannelse. Med indførelsen af en 1. årsprøve - der er, men ikke må kaldes, en stopprøve, som skal frasortere dem, man efter 1 års studium ikke skønner vil kunne gennemføre det samlede studium tilstrækkeligt effektivt og hurtigt - med indførelsen af 1. årsprøven er denne tendens blevet yderligere forstærket. Valg af de rigtige fag i gymnasiet eller HF, et tilstrækkeligt højt gennemsnit for alle, også ikke-relevante fag, frasortering efter 1. år og muligvis igen ved 3. år - det er fremtiden for den folkeskoleelev, der tænker på ad åre at skaffe sig en universitetsgrad. Tilsammen er det for hårdt - og vi vil derfor som forsøg skabe mulighed for, at de, der besidder motivation og opfylder nogle klart definerede adgangsbetingelser, kan få lov til at prøve kræfter med et ønskestudium. Vi kan ikke undlade at afholde en førsteårsprøve, men vi kan bruge indførelsen heraf til at lempe lidt på den forudgående forhindring. Med dette forsøg træder naturvidenskab og samfundsvidenskab nye spor fra 1994.

Personligt håber jeg, at humaniora, der befinder sig i en anden situation end naturvidenskab og samfundsvidenskab, positivt vil overveje at lade sig inspirere af sundhedsvidenskab, der nu på 2. år praktiserer interviewsamtaler med en række ansøgere. Hvis noget tilsvarende kunne gennemføres på humaniora, f.eks. fra 1995, er jeg overbevist om, at det vil kunne gavne både fakultetet og dets kommende studerende.

På undervisningsfronten samler interessen sig om at sikre en høj kvalitet. Der er nu indført fast evalueringspraksis på alle fakulteter, og vi har haft den glæde, at Odense Universitet blev placeret som en suveræn nr. 1 i en undersøgelse af de samfundsvidenskabelige studerendes vurdering af deres uddannelse og det studentsociale miljø på handelshøjskolerne og en række universiteter. Dette resultat er ikke tilstrækkeligt,

fordi forholdene netop på samfundsvidenskab har lidt af en hel horribel lav takst. Det er derfor en stor glæde, at forligspartierne bag flerårsaftalen har besluttet, at der fra 1994 skal rettes noget op på dette.

Fra 1994 kommer universitetet ud i en hel ny budgetsituation. Det er selvsagt for tidligt at vurdere konsekvenserne af, men jeg bliver nødt til at påpege, at en iøjnefaldende mangel ved det nye system er, at universitetet ikke modtager en krone for de studerende, der undervises og vejledes det første år, men som enten undlader at gå til eksamen eller dumper til en eller flere af de eksaminer, der indgår i 1. årsprøven. Det er naivt at forestille sig, at det er gratis at undervise og vejlede denne del af de studerende, og derfor må der indarbejdes en rimelig compensation herfor i det nye system. Men dette generelle problem vil der formodentlig endnu være tid til at diskutere med ministeriet.

Da man for nogle år siden udarbejdede det store værk om Københavns Universitets historie i de første 500 år, kunne hovedredaktøren fastslå, at der igennem alle disse år var to hovedbudskaber fra det dengang eneste universitet i Danmark-Norge: det ene, der kan give anledning til en vis selvransagelse, kunne udtrykkes på følgende vis: lærerne skal passe deres timer! - og blev formuleret på baggrund af århundreders klager over det modsatte. Den anden er endnu kortere: universitetet fattes penge.

På baggrund af en sådan opsummering kan man måske ikke fortænke mininisterielle topembedsmænd i at afvise kritik som jammer, men jeg kan heroverfor nøjes med at konstatere, at der i de foregående 10 år er sket en så markant stigning i undervisningsforpligtelserne på snart sagt alle danske universiteter uden at dette er blevet fulgt op - blot tilnærmelsesvis - med udvidelse af universitetets bygninger eller øgning af de interne forskningsbevillinger.

Der er ikke tale om jammer - men om en ret præcis diagnose af tingenes tilstand: Jeg er fuldt ud klar over, at der ikke kan blive tale om snuptagsløsninger, men jeg forudser en snarlig dialog med ministeriet om universitetssektorens fælles problemer og de særlige forhold, der gør sig gældende for de yngste universiteter, herunder Odense Universitet. Vore lærere passer faktisk deres

timer - selv om undervisningsbyrden er større end på de øvrige universiteter - og det bør følges op af flere forskningsmidler, bl.a. af den simple grund, at disse penge vil være godt anbragt på Odense Universitet. Vi har en høj produktivitet af gode kandidater og vi præsterer et meget højt forskningsoutput.

Det er blevet bekræftet flere gange i det forløbne år - ved udnævnelse af en superprofessor på samfundsvidenskab, ved bevilling til oprettelse af et biologisk grundforskningscenter, ved Forskerakademiets ekstraordinære støtte til forskeruddannelsen i bred forstand samt ved en markant stigning i de eksterne forskningsbevillinger i øvrigt, men bekræftes i det daglige af vor årsberetning, der viser, at Odense Universitet klarer sig meget fint i sammenligning med andre universiteter og handelshøjskoler på forbavsende mange felter over hele det forskningsspektrum, universitetet repræsenterer.

En af forklaringerne kan være, at Odense Universitet altid har ført en meget aktiv professorpolitik. Vi er det eneste universitet, der systematisk har genbesat ledigblevne stillinger og endda har måtte låne stillingsnumre ved andre universiteter. Jeg forventer, at denne parameter vil indgå i Undervisningsministeriets overvejelser ved fordelingen af de 200 nye professorater, som er et led i den sidst indgåede overenskomst.

I det forgangne år er der sket betydelige ændringer i forskeruddannelsen. Fakulteterne har netop afsluttet arbejdet med udarbejdelse af nye studieprogrammer, og det foreligger nu dokumenteret, at antallet af offentligt finansierede stipendier ved institutionerne er meget lavt. Der er signaleret politisk vilje til at forøge antallet, og vi ser frem til at kunne give en større del af vore gode kandidater muligheden for at erhverve sig en internationalt anerkendt grad. Der er imidlertid grund til at håbe, at den meget strikse ordning bliver administreret med fornuft, sådan at treårsgrænsen ikke bliver en hellig størrelse. Netop i international sammenhæng vil dette på både rent teoretiske og mere eksperimentelle områder kunne få uheldige konsekvenser. Det er ikke på alle områder muligt at producere en lødig afhandling på tre år, når der samtidig stilles forøgede krav til deltagelse i kurser og til egne undervisning. Det er derfor mit håb, at ministeriet er parat til at indgå i en seriøs diskussion om ordningen, når de første nye kandidater er udklækkede. Endelig må jeg bemærke, at

ideen om at de kommende ph.d.-studerende skal have SU har en yderst uheldig bevirkning, nemlig den at deres økonomiske muligheder for at gennemføre længerevarende udlandsophold er blevet forringet, idet de nu stilles skattemæssigt ringere end alle andre, der udfører et stykke arbejde i udlandet. Den sunde løsning på dette problem er snarest muligt at få ændret overenskomsten, så den nuværende SU gøres til almindelig løn, der administreres af institutionerne som al anden løn til medarbejdere, så målet: et internationalt pust over forskeruddannelsen kan bibeholdes.

På de indre linier har udarbejdelsen af en statut samt nyvalg til studienævn, institutbestyrelser, fakultetsråd og konsistorium præget foråret og forsommeren. Det lykkedes i stor enighed at udarbejde en statut, som netop er blevet godkendt af Undervisningsministeriet. Odense Universitet er hermed det første universitet, der har overstået denne formelle procedure, og vi kan nu koncentrere os fuldt ud om det egentlige arbejde i de styrende organer. Siden 1. april er der ekstern repræsentation i Konsistorium og fakultetsråd, og der er allerede nu grund til at mene, at de eksterne repræsentanter vil kunne blive til stor gavn for universitetet både når det gælder om at stimulere debatten i organerne og at udbygge vore direkte kontakter med private og offentlige repræsentanter for det omgivende samfund.

Groft sagt kunne man hævde, at universitetet behøvede sine første tyve år til at opbygge solide undervisnings- og forskningsmiljøer, herunder de nødvendige internationale kontakter, og at det først var i 80'erne, at der var grundlag for en mere systematisk og omfattende dialog med det omgivende, ikke-universitære samfund. Det er derfor glædeligt at konstatere, at vore eksterne kontakter synes at sætte pris på det intensiverede samarbejde.

Der er en række gode eksempler herpå: I år har vi indviet en veludstyret klinikbygning, der især skal bruges til undervisning af medicinstuderende. Denne bygning, der er placeret på universitetshospitalet, er fuldt ud finansieret af Fyens Amt som et led i det stadig mere frugtbare samarbejde mellem Universitetet og Amtet om lægeuddannelsen og om den sundhedvidenskabelige forskning. Der er grund til også ved denne lejlighed at takke Amtet for den yderst håndgribelige gestus, der ligger i smuk forlængelse af det i 1992 etablerede

samarbejde med Odense Kommune om universitetets brug af en del af Hollufgaards bygninger til humanistiske forskningsformål, og som vi forventer fulgt op af et konkret samarbejde i 1994 om biologiske forskningsfaciliteter ved den fynske kyst.

En særlig glæde er det dog i dag at kunne meddele, at Odense Universitet er blevet tilbudt en mindre ejendom i Odense til indretning af 4 eller 5 gæsteboliger. I takt med den stigende internationalisering er behovet for boliger til både studerende og forskere fra udlandet vokset - og universitetet har måttet bruge mange ressourcer på at imødekomme dette behov. Det er derfor en særdeles velkommen gave, som Albani Bryggerierne har stillet i udsigt. Vi afventer nu blot finansministeriets endelige godkendelse, som burde nå frem til os i løbet af dette efterår. Jeg vil imidlertid gerne allerede idag varmt takke bestyrelse og direktion for denne nyttige gave til universitetet.

Jeg ser denne beredvillighed som udtryk for, at det lokale samfund anser Odense Universitet for et værdifuldt element i regionen. Forskningen og den højere uddannelse i Danmark er i forvejen så skævt fordelt mellem Øst- og Vestdanmark, at det af landspolitiske grunde er helt nødvendigt at sikre også de økonomiske betingelser for et velfungerende universitet på Fyn. Hvis de københavnske beslutningstagere tror, at en sund erhvervspolitisk udvikling i hele landet kan sikres alene ved at give ekstra forskningsressourcer til de hovedstadsinstitutioner, der i forvejen får mest, tager man efter min mening afgørende fejl. Og fortsætter denne politik, som helt aktuelle oplysninger i pressen kunne tyde på, så er det nødvendigt at også vstdanskere uden for universitetsverdenen tager affære.

Hvad angår de mere institutionelle, eksterne relationer, er der også godt nyt at melde. Forskerparken planlægger en 2. byggefase, der vil bidrage til yderligere at synliggøre både forskerpark og universitet. Folkeuniversitetet er blevet reorganiseret og vil forhåbentlig snart atter kunne spille en mere aktiv rolle i byens kulturelle liv. Universitetets relation til SVUF overvejes og må gøres afhængig af en langt mere veldefineret beskrivelse af de opgaver, der i givet fald skal løses i dette regi.

Det nyttige samarbejde med Odense Teknikum fortsætter, og der er indledt samarbejde med Danmarks Biblioteksskole om fælles overbygningsuddannelse i kulturformidling. I bestræbelserne på at udvide omfanget og arten af den åbne uddannelse, som universitetet meget gerne vil tilbyde, har vi indledt samarbejde med en række amter i regionen. I praksis eksperimenterer vi således ganske betydeligt med de muligheder, vi som universitet har.

Universitet betyder egentlig blot fællesskab eller sammenslutning. Fra middelalderen blev udtrykket brugt om det rummelige fællesskab der består mellem studerede og studerende folk - mellem lærere og dem, de underviste. Medlemsskab var forbundet med rettigheder og pligter, og rettesnoren var faglig etik.

Ifølge den danske middelalderhistoriker Kai Hørby "gik den videnskabelige bestræbelse i middelalderen ud på - i glæde over den gode forstand Vorherre har givet menneskene - at forstå også troen med forstanden, ikke for at betvivle troen, men for at komme til at elske den højere. Det viste sig at være en farlig vej, fordi forstandsoperationerne var så krævende i sig selv, og selve den intellektuelle tilskyndelse så stærk, at der på en række videnskabelige felter var fare for at forstanden tog magten, at tænkningen blev en tænkning for tænkningens egen skyld. Der er - ifølge Kai Hørby - næppe tvivl om, at mange kendetegn ved vore dages videnskabelighed har sit udspring i middelalderens skolastik. Det gælder måske særlig nogle af videnskabens rent ideologiske aspekter, f.eks. videnskabens fordring på at kunne forklare alt..." (Kai Hørby, Det europæiske Hus, bind 4, 1992, s. 222)

Vi har imidlertid på mindst et iøjnefaldende punkt bevæget os langt fra den overskuelige middelalderlige universitetsverden, hvor man kunne nøjes med at tælle til fire: Dengang fandtes der nemlig kun egentlige universiteter i Oxford, Paris, Bologna og Salerno. Idag er der som bekendt ganske mange universiteter i Europa - og der er næsten forbløffende interesse både for de studier, der tilbydes (hvadenten det er dag, aften eller fjernstudier), og de nye forskningsresultater, der skabes. Selv om det er fristende at stille sig tilfreds med denne situation, påhviler det ikke mindst universiteterne at gøre sig overvejelser om deres

rolle i fremtiden. Forskning og uddannelse vil altid være de to kendetegn for et universitet, men vi skylder det samfund, vi tilhører, med jævne mellemrum at give nogle præcise bud på, hvilke formål disse aktiviteter tjener og skal tjene. Derfor hilser jeg også undervisningsministerens udspil om en grundig debat om universiteternes rolle velkommen, og lover et aktivt medspil og modspil fra ansatte og ledelse på Odense Universitet. Vi kan ikke bare yde kvalitet, vi kan ovenikøbet yde kvalitet, der på mange måder er til stor gavn for samfundet. Derfor er det - trods den ulige økonomiske behandling - stadig en glæde og et privilegium at arbejde og studere på Odense Universitet.